

НЕОБХІДНІСТЬ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ДАНИХ НЕФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЯК ШЛЯХ АКТИВІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНОГО БІЗНЕСУ

В статті окреслено необхідність регламентації даних не фінансової звітності з метою забезпечення їх значимості для користувачів такої інформації (стейкхолдерів) на мікро та макрорівнях.

Ключові слова: *нефінансова звітність, показники нефінансової звітності, корпоративна соціальна відповідальність, соціально відповідальний бізнес.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Зв'язок з науковими та практичними завданнями. За версією Світової Ради Компаній зі Сталого Розвитку, корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) — це довгострокове зобов'язання компаній поводитися етично та сприяти економічному розвитку, одночасно покращуючи якість життя працівників та їх родин, громади й суспільства загалом. З цього випливає, що характерною рисою соціально відповідального бізнесу є встановлення гармонійних відносин з усіма зацікавленими в бізнесі сторонами: власниками, працівниками, суспільством та формування соціальної економіки.

Світові компанії та країни «золотого мільярда» вже давно прийшли до висновку, що «соціальна економіка» це вигідно і широко використовують КСВ, як інструмент конкурентоспроможності на ринку [1, с. 23]. Українські компанії теж намагаються впроваджувати соціальні проекти. Про це свідчить учать 152 вітчизняних підприємств у Глобальному договорі ООН та розміщення на сайтах провідних компаній нефінансових звітів з результатами проектів КСВ [2]. В контексті бухгалтерського обліку це створення конкурентних переваг та підвищення вартості бізнесу за умови відсутності додаткових витрат.

Проте за даними дослідження українського бізнесу ООН, приблизно 50 % підприємств взагалі не відслідковують результати соціальних проектів, а використовують для оцінки чіткі показники лише трохи більше 5 % підприємств.

Відсутність єдиного підходу, загальної точки зору в найбільш важливих, принципових питаннях використання в управлінні нефінансової інформації негативно впливає на ефективність її використання на практиці та інтенсивність вивчення даного питання в теорії.

Більше того, конкурс нефінансових звітів, який проводився громадською організацією «Розвиток КСВ» показав, що звітність в більшості випадків складається формально, без адресації на конкретного користувача (стейкхолдера).

Аналіз останніх досліджень та публікацій вказує на те, що концептуальні підходи, що присвячені проблемам формування і розвитку корпоративної соціальної відповідальності, містяться у фундаментальних працях закордонних авторів: Х. Боуена, Г. Гантта, Ф. Котлера, М. Фрідмана та ін. [5-8]. Теоретичні основи для дослідження теорії та практики взаємодії держави і бізнесу викладені у працях Є. Демідова, Н. Діденко, С. Мельника, М. Саприкіної, А. Шевчука [2, 9-13] та ін.

Бухгалтерському відображенню еколого-економічних процесів у контексті сталого розвитку присвячено циклу наукових праць, що складаються з монографії та 17 праць І.В.Замули, над соціальним напрямом складання звітності працює І.В. Жиглей.

Невирішені частини загальної проблеми. Однак на сьогодні невирішеним ще залишається питання про те, наскільки потрібно регламентувати дані, аби вони були придатними для користувачів.

Тобто проблема полягає в тому, що підприємства сьогодні в ряді випадків не подають нефінансову звітність взагалі, а ті, що подають роблять це лише формально.

Мета даної статті за таких умов постає питання у тому, щоб з'ясувати, яким же чином оптимізувати нефінансові показники, зробити їх корисними, необхідний і значимий на макро та мікрорівнях для всіх користувачів (стейкхолдерів).

Виклад основного матеріалу дослідження. Починаючи вивчення питання про необхідність регламентації облікової інформації, будемо виходити з того, що обов'язковим є виконання завдань, які ставляться перед звітними даними.

Завдання звітності на нашу думку, необхідно розглядати в контексті бухгалтерського обліку, ґрунтуючись на тому, що звітність – один з елементів методу бухгалтерського обліку по-перше, а по-друге ґрунтується на облікових даних. Трактуються дані завдання неоднозначно, однак ми дотримуємося думки, висловлюваної проф. Я.В. Соколовим:

- 1) забезпечення збереження майна підприємства, що йому належить;
- 2) отримання інформації для прийняття дієвих управлінських рішень;
- 3) квантифікації (визначення) фінансових результатів;
- 4) слугував засобом перерозподілу ресурсів в народному господарстві.

З позиції забезпечення інтересів користувачів - це є основні вимоги, яким повинна задовольняти інформація, що подається у формі звітів.

Проте не фінансова звітність більше направлена на виконання четвертого завдання – перерозподіл ресурсів в народному господарстві з метою захисту співробітників, громад та навколишнього середовища.

Узагальнюючи завдання складання не фінансової звітності скористаємося зазначимо, що раціональні економічні інтереси орієнтують бізнес не тільки на отримання максимального прибутку, але й на поліпшення власного «середовища існування» – економічного, соціального, екологічного, політичного тощо. Це забезпечується шляхом інвестування отриманого прибутку у відповідні соціальні заходи. Ефективність КСВ обумовлена прозорістю законодавства, відкритістю звітності підприємств та ще рядом факторів, які лише часткового притаманні українському суспільству, саме тому класична модель КСВ не завжди може працювати

Зрозуміло, що для виявлення таких заходів вимагає їх висвітлення, оприлюднення та використання у звітності. Як же справи склалися сьогодні? На підприємстві вагома частина такої інформації, звичайно, є його комерційною таємницею, не підлягає оприлюдненню і носить конфіденційний характер. Адміністрація підприємства самостійно встановлює склад, строки, періодичність надання не фінансової звітності. Крім того, власне на підприємстві визначаються особливості формування даних для не фінансових звітів. Таким чином, можна стверджувати, що на кожному підприємстві існує своя система складання звітності. За таких умов постає питання: з чим же порівнюються дані звітності, що формується в такій системі? Як же можна визначити відповідність чи то невідповідність даних чомусь, коли нормативів не існує?

На рівні держави такі дані порівняти неможливо, а у випадку зміни стратегії політики соціального бізнесу – і на рівні підприємства.

Удосконалення звітності для потреб користувачів не є чимось новим. Виконавець, який готує звіт, повинен усвідомлювати необхідність та корисність для управління тих чи інших даних, що містяться у цифрах, які він має намір включити до звіту. Недостатньо добре володіти технікою і за всіма правилами представляти цифри у

встановленій формі. Необхідно вміти в кожній цифрі бачити її зміст; більше того вона повинна бути подана у форматі, що передбачає її релевантність потребам стейкхолдерів.

Ігнорування такої вимоги призводить до подання надлишкової або неповної інформації. Завдання не фінансової звітності полягає в наданні інформації для прийняття управлінських рішень. Однак проводити аналіз даних і приймати управлінські рішення можливо лише при порівнянні даних, їх співставленні.

Для подолання цієї проблеми, на нашу думку, необхідною є регламентація форми і змісту основних нефінансових показників діяльності як підприємства в цілому, так і його підрозділів. А оскільки показники будуть обумовлені видом господарської діяльності підприємства, оптимальним варіантом є регламентація даних показників на галузевому рівні.

Важливо відмітити, що регламентації потрібно піддати і основні аспекти деталізації даної інформації. Одночасно додаткове поглиблення аналітичності даних формуватиме комерційну таємницю підприємства.

Результативність управління в значній мірі визначається рівнем його організації та якістю інформаційного забезпечення. При цьому остання передбачає сукупність інформаційних ресурсів та способів їх організації. Тобто регламентація показників не фінансової звітності потрібна для забезпечення саме ефективного управління перерозподілом ресурсів на макро- та мікро- рівнях.

Інформація – це відомості, які зменшують невизначеність в тій області, до якої вони відносяться. Інформація не існує в перманентному стані, але вона виникає кожного разу, коли користувач звертається до даних. Вона формується і виражається через відношення між даними та їх споживачами, а її величина залежить не тільки і не стільки від кількості, скільки від змісту, інформативності повідомлення. Для забезпечення інформативності повідомлення потрібна регламентація принципів даних аналітичного обліку, необхідно вказати основні моменти, на які має бути зосереджена увага бухгалтерів для задоволення інформаційних потреб управлінського персоналу.

Необхідність поєднання формалізованих та неформалізованих процедур прийняття управлінського рішення суттєво впливає на процес підготовки аналітичних документів: вони не можуть бути раз і на завжди жорстко заданими, а, навпаки, будуть коригуватися як за формою, так і за сутністю.

Однак користувачі застосовують аналітичні показники, які розраховуються за способами які підприємства самі розробляють для себе. Саме такі способи і мають регламентуватися.

На сьогодні існуючі нормативи ООН не забезпечують порівнюваність даних, більше того вони передбачають досить складні розрахунки. Не можна говорити і про регулювання не фінансових звітних даних МСФЗ чи ГААП. Як бачимо існуюча регламентація є недостатньою, оскільки не забезпечує виконання завдань звітності.

Цікаво відмітити, що з цього приводу В.В. Ковалев і В.В. Патров [2, с. 353-354] надають роз'яснення: термін ГААП, тобто загальновизнані принципи бухгалтерського обліку, був введений американцями і є узагальненою назвою звіту документів, регулюючих облікову практику в комерційних організаціях. Необхідність в такому зведенні виникла в США у зв'язку з певною анархією в організації обліку, відсутністю будь-якого централізованого регулювання як в методології, так і в практиці.

Так чи не потрібне таке регулювання і в частині не фінансових звітів?

Звичайно, можна зауважити, що ми живемо в демократичному суспільстві і нам не потрібне управління зверху. Бухгалтери повинні мати свободу вибору, волю. Однак звернемося до безперечних авторитетів К. Маркса і Ф. Енгельса [4, с. 51] “Свобода волі означає не що інше, як здатність приймати рішення із знанням справи. Таким чином,

чим вільніше судження людини щодо певного питання, з тим більшою необхідністю визначатиметься зміст цього судження; тоді як невпевненість, яка має в своїй основі незнання і вибирає ніби довільно між багатьма різними і суперечними одне одному можливими рішеннями, тим самим доводить свою несвободу, свою підлеглість тому предметові, який вона якраз і повинна була б підкорити собі.” Тобто виявляється, що за уявною свободою вибору спостерігається неусвідомлення змісту і завдання не фінансових звітів, а не у “примусовій демократизації”..

Більше того, свобода дій, що сьогодні надана підприємствам, носить формальний характер, вона сама не знає свого змісту і в межах затвердженого нею принципу не має ніякого змісту. Влада в питанні регулювання обліку не може належати всім, бути механічно рівною. Вона повинна належати суб'єктам, на яких одночасно покладається відповідальність за регулювання обліку. Але ця влада повинна бути іманентна народу, його власній потенції, а не бути чимось, що нав'язане йому ззовні, поставленим над ним.

Свобода дій, що існує сьогодні, сформувалась в час, коли розпадається органічне єдинство народної волі, коли атомізується суспільство, гине народна віра, що об'єднувала народ в єдине ціле. А з атомів неможливо створити ніякої єдності. Залишається лише механічна сума. Регламентація, на противагу свободі, носить змістовний характер, має предметну мету. Однак трагізм полягає і в тому, що в глибині душі ніхто не вірить ні в які регламентовані форми, ні в які суспільні ідеології.

Таким чином підприємства самі повинні усвідомлювати необхідність виконання соціально значущих дій та їх висвітлення у форматі, що визначається законодавче.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сьогодні необхідно переосмислити завдання бізнесу і сформулювати їх у раціональному ключі, необхідному для бізнесу та суспільства. Дослідження позитивних тенденцій, ґрунтовне та виважене вивчення закордонного та вітчизняного досвіду дозволить формувати не фінансові звіти, що є корисними для стейкхолдерів.

Однак така робота не може бути зроблена окремо від правових, директивних, планових, нормативних, фінансових, технологічних, технічних, науково-технічних та інших показників. Вибір останніх є одним із найважливіших завдань формування системи управління. Весь комплекс показників повинен адекватно відображати стан економічної системи, дозволяти повністю бачити зміни, які проходять в системі, виявляти тенденції, закономірності, прогнозувати її розвиток, ефективно управляти нею.

З метою комплексності, підвищення інформаційної ємності, аналітичності, ефективності показники нефінансової звітності повинні бути порівнюваними, корисними та приблизно однаковими у кожній окремій галузі народного господарства. Для цього необхідна їх регламентація, крім того підприємства самі повинні усвідомлювати необхідність виконання соціально значущих дій та їх висвітлення у форматі, що визначається законодавче.

Подальші дослідження повинні визначити показники, які необхідно відображати у нефінансових звітах.

Список використаних джерел:

1. Лукін С.Ю. Корпоративна соціальна відповідальність, як фактор конкурентоспроможності на глобальних ринках / С.Ю. Лукін, Є.Г. Соломаха // Сталий розвиток економіки. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2011. – № 2. – С. 22-24.

2. Практики КСВ в Україні 2010 / під ред. Саприкіної М.А. – К. : Вид-во «Фарбований лист», 2010. – 106 с.
3. Стародубська М. Ефективність соціальних проектів потрібно виміряти / М. Стародубська // Новий маркетинг. – 2006. – №8. – С. 36-42.
4. Котлер Ф. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства / Ф. Котлер, Н. Лі / [пер. з англ. С. Яринич]. – К. : Стандарт, 2005. – 285 с.
5. Bowen R.H. Social Responsibilities of the Businessman / Howard R. Bowen. – New York: Harper & Row, 1953. – 154 p.
6. Гантт Г. Организация труда. Размышления американского инженера об экономических последствиях мировой войны / Г. Гантт. – М.: Изд. ВСНХ, 1923. – 215 с.
7. Friedman M. The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits / Milton Friedman // The New York Times Magazine. – 1970. – September 13. – P. 3.
8. Маркетинг менеджмент. Экспресс-курс. 2-е изд. / Пер. с англ. под ред. С. Г. Божук. — СПб.: Питер, 2006. — 464 с.
9. Демидов Е.Е. Корпоративная социальная ответственность: сообразим на троих / Е.Е. Демидов, М.И. Николаева – 28.09.2009 [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
http://www.cfin.ru/anticrisis/macroeconomics/government_program
10. Діденко Н.Г. Соціальна відповідальність бізнесу як складова соціального партнерства в системі соціально-трудових відносин в Україні / Н.Г. Діденко // Менеджер. – 2007. – № 4(42). – С. 31-35.
11. Мельник С.В. Реформування соціально-трудової сфери: проблеми та напрямки їх вирішення / С.В. Мельник. – Луганськ., 2005. – 142 с.
12. Мельник С.В. Шляхи стимулювання соціальної відповідальності вітчизняного бізнесу / С.В. Мельник, Т.А. Тресвятська, Л.В. Будьонна [Електронний ресурс]. – ДУ НДІ СТВ. – Режим доступу: www.lir.lg.ua/shlahi.doc.
13. Шевчук А.В. Социальная роль бизнеса в моделях корпоративного управления / А.В. Шевчук // Труд и социальные отношения. – 2006. – № 1. – С. 83-92.
14. Ковалев В.В. Как читать баланс / В.В. Ковалев, В.В. Патров -3-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 448 с.
15. Маркс К. О воспитании и образовании / К. Маркс, Ф. Энгельс. - В 2-х т. Сост. А.А. Абакумов. Э.Д. Днепров, С.А. Черник; Ред. кол. В.Н. Столетов (пред.) и др. - К.: Рад. школа, 1983.- (Пред. б-ка). Т. 2.- 342 с.
16. Соколов Я.В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней [Учебное пособие для вузов] / Я.В. Соколов. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1996. – 638 с.

БОЦЯН Т.В. НЕОБХОДИМОСТЬ РЕГЛАМЕНТАЦИИ ДАННЫХ НЕФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ КАК ПУТЬ АКТИВИЗАЦИИ СОЦИАЛЬНООТВЕТСТВЕННОГО БИЗНЕСА

В статье обозначена необходимость регламентации данных нефинансовой отчетности с целью обеспечения их значимости для пользователей такой информации (стейкхолдеров) на микро и макро уровнях.

Ключевые слова: нефинансовая отчетность, показатели нефинансовой отчетности, корпоративная социальная ответственность, социально ответственный бизнес.

BOTSYAN T.V. NECESSITY OF REGULATION OF INFORMATION OF THE UNFINANCIAL ACCOUNTING AS WAY OF ACTIVATION OF SOCIALRESPONSIBLE BUSINESS

The paper outlines the need of no-financial reporting data regulation to ensure their relevance for the users of such information (stakeholders) on micro and macro levels.

Keywords: unfinancial accounting, indexes of the unfinancial accounting, corporate social responsibility, socially responsible business.